رُباعیات
ابو سعید ابوالخیر

مُرتّبہ

کے ایم میترا اسکوائر ایم اے ایم آر اے ایس (لندن)
پروفیسر السنہ شرقیہ دیال سنگھ کالج لاہور

بفرمائش

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ لاہور

سنہ ۱۹۳۲ء

عالمگیر الیکٹرک پریس لاہور میں باہتمام حافظ محمد عالم چھپی

طبع چہارم

قیمت فی جلد ۸/

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

رباعیات

شیخ ابوسعید ابوالخیر

رحمۃ اللہ علیہ

۱

باز آ باز آ ہر آنچہ ہستی باز آ
گر کافر و گبر و بت پرستی باز آ
این درگہِ ما درگہِ نومیدی نیست
صد بار اگر توبہ شکستی باز آ

۲

نسیما جانبِ بستاں گذر کن
بگو آں نازنین شمشادِ مارا
بتشریفِ قدومِ خود زمانے
مشرف کن خراب آبادِ مارا

۳

خداوندا بگردانی بلا را
از این آفت نگه داری تو ما را
بحق آن دو گیسوی محمدؐ
زبون گردان زبردستان ما را

۴

وا فریادا ز عشق وا فریادا
کارم بیکی طرفه نگار افتادا
گر داد من شکسته دادا دادا
ورنه من و عشق هر چه بادا بادا

۵

یا رب بمحمد و علیؑ و زہراؑ
یا رب بحسین و حسنؑ آل عبا
از لطف برآر حاجتم در دو سرا
بی منت خلق یا علیؑ الاعلی

۶

ای دلبر ما مباش بی دلبر ما
یک دلبر ما به از صد دلبر ما
نه دلبر ما نه دلبر اندر بر ما
یا دلبر ما فرست یا دلبر ما

۷

منصور حلاج آن نهنگ دریا
کز پنبهٔ تن دانهٔ جان کرد جدا
روزی که انا الحق بزبان می آورد
منصور کجا بود خدا بود خدا!

۸

من دوش دعا کردم و باد آمینا
تا به شود آن دو چشم باد امینا
دیدهٔ بدخواه ترا چشم رسید
در دیدهٔ بدخواه تو باد آبینا

۹

اے کردہ غمت غارتِ ہوشِ دلِ ما
دردِ تو شدہ خانہ فروشِ دلِ ما
رندی کہ مقدّساں ازو محرومند
عشقِ تو مرا اُو گفت بگوشِ دلِ ما

۱۰

در دیدہ بجائے خواب آب است مرا
زیرا کہ بدیدنت شتاب است مرا
گویند بخواب تا بخوابش بینی
اے بیخبراں چہ جائے خواب است مرا

۱۱

تا درد رسید چشمِ خونخوارِ تورا
خواہم کہ کشد جانِ من آزارِ تورا
یا رب کہ ز چشم زخمِ دوراں ہرگز
دردے نرسد نرگسِ بیمارِ تورا

۱۲

مہمانِ تو خواہم آمدن جانانا
می تو انی کُن ز حاسداں پنہانا
خالی کُن ایں خانہ ز بس مہمانا
با ماکس را بخانہ در منشانا

۱۳

آں رشتہ کہ قوّتِ روانست مرا
آرایشِ جانِ ناتوانست مرا
لیکن چو کشی جاں کشد از پئے آں
پیوند چو با رشتۂ جانست مرا

۱۴

تا چند کشم غصّۂ ہر ناکس را
وز خسّتِ خود خاک شوم ہر خس را
کارم بہ تماشا چو بہ نمی آید راست
دادم سہ طلاق ایں فلکِ اطلس را

۱۵

ہر گہ کہ بینی دو سہ سرگرداں را
عیبِ رہِ مرداں نتواں کرد آں را
تقلیدِ دو سہ مُقلّدِ بے معنی
بدنام کند رہِ جواں مرداں را

۱۶

دنیا جم را قیصر و خاقاں را
تسبیح مَلک را و صفا رضواں را
دوزخ بد را بہشت مر نیکاں را
جاناں ما را و جانِ ما جاناں را

(ب)

۱۷

وصلِ تو کجا و من مہجور کجا
دُردانہ کجا حوصلۂ مور کجا
ہر چند ز سوختن ندارم باکے
پروانہ کجا و آتشِ طور کجا

۱۸

بر تافت عنانِ صبوری از جانِ خراب
شد ہمچو رکاب حلقہ چشم از تب و تاب
دیگر چو عناں نہ پیچم از حکمِ تو سر
گر دولتِ پابوسِ تو یابم چو رکاب

۱۹

از چرخ و فلک گردشِ یکساں مطلب
وز دورِ زمانہ عدلِ سلطاں مطلب
رزقے بے رنج کہ در جہاں خواہی بود
آزارِ دلِ ہیچ مسلماں مطلب

۲۰

گہ بیگدم بر آتشِ ہجر کباب
گہ سرگردانِ بحرِ غم ہمچو حباب
القصہ چو خار و خس دریں دیرِ خراب
گہ بر سرِ آتشم گہے بر سرِ آب

۲۱

کارم همه ناله و خروش است امشب
نی صبر پدید است نه هوش است امشب
دوشم خوش بود ساعتی پنداری
کفارهٔ خوش دلی دوش است امشب

۲۲

ای آینهٔ حسن تو در صورت زیب
گرداب هزار کشتی صبر و شکیب
هر آینه کز غیر حسن تو بود
خواند خردش سراب صحرای فریب

(ت)

۲۳

دور از تو فضای دهر بر من تنگ است
دارم دلکی که زیر صد من سنگ است
عمریست که نقش زمان را عار است
جانیست که بردنش اجل را ننگ است

۲۴

آن را که قضا ز خیل عشاق نوشت
آزاد ز مسجد است و فارغ ز کنشت
دیوانهٔ عشق را چه هجران چه وصال
از خویش گذشته را چه دوزخ چه بهشت

۲۵

ای دل همه خون شوی شکیبائی چیست
وی جان بدر آی بهمه رعنائی چیست
ای دیده چه مروت است شرمت بادا
نادیده بحال دوست بینائی چیست

۲۶

دل عادت خم ز چین گیسوی تو گرفت
جان کجروشی ز کج ابروی تو گرفت
گفتم بخدا تو جانب ما را گیر
این هم طرفی ز شیوهٔ خوی تو گرفت

۲۷

گفتار نکو دارم و کردارم نیست
از گفت نکوے بے عمل عارم نیست
دشوار بود کردن و گفتن آسان
آسان بسیار ہیچ دشوارم نیست

۲۸

اے خواجہ ترا غم جمالی ما ہست
اندیشۂ باغ و راغ و خرمن گاہست
ما سوختگانِ عالمِ تجریدیم
ما را غم لا الٰہ الا اللہ است

۲۹

گویند دل آئینۂ آئین عجب است
در وے رخ شاہدانِ خود بین عجب است
در آئینہ روئے شاہدان نیست عجب
خود شاہد و خود آئینہ این عجب است

۳۰

بر شکلِ بتاں رہزنِ عشاق حق است
لا بلکہ عیاں در ہمہ آفاق حق است
چیزے کہ بود ز روئے تقیید جہاں
واللہ کہ ہماں ز روئے اطلاق حق است

۳۱

در ہجر ایم قرارے باید و نیست
آسائشِ جانِ زارے باید و نیست
سرمایہ روزگارے باید و نیست
یعنی کہ وصالِ یارے باید و نیست

۳۲

روزم بغم جہاں فرسودہ گذشت
شب در ہوس بیہودہ نابودہ گذشت
عمرے کہ از و ہمے جہانے ارزد
القصہ بفکر ہائے بیہودہ گذشت

۳۳

گریم ز غم تو زار و گوئی زرق است
چون زرق بود که دیده در خون غرق است
تو پنداری که جمله دلها دل تو است
نه نه صنما میان دلها فرق است

۳۴

آن را که فنا شیوه و فقر آئین است
نه کشف و یقین نه معرفت نه دین است
رفت او ز میان همین خدا ماند خدا
الفقر اذا تم هو الله این است

۳۵

کردم توبه شکستیش روز نخست
چون بشکستم بتو به ام خواندی چست
القصه زمام توبه ام در کف تست
یکدم نه شکسته اش گذاری نه درست

۳۶

دنیا بمثل چو کوزهٔ زرین است
گه آب در او تلخ و گهی شیرین است
تو غره مشو که عمر من چندین است
کین اسپ اجل مدام زیر زین است

۳۷

تا در نرسد وعدهٔ هر کار که هست
سودی نه دهد یاری هر یار که هست
تا زحمت سرما و زمستان نکشد
پر گل نشود دامن هر خار که هست

۳۸

یارب تو زمانه را دلیلی بفرست
نمرودان را پشه چو پیلی بفرست
فرعونیگان همه زبردست شدند
موسیٰ و عصا و رود نیلی بفرست

۳۹

آسان آسان نخود اماں نتواں یافت
وین شربتِ شوق رائگاں نتواں یافت
زاں مے کہ عزیزِ جانِ مشتاقان است
یک جرعہ بصد ہزار جاں نتواں یافت

۴۰

از درد نشاں مدہ کہ در جانِ تو نیست
بگذر ز ولایتی کہ آن زآنِ تو نیست
از بے خردے بود کہ با جوہریاں
لاف از گہرے زنی کہ در کانِ تو نیست

۴۱

چشمم ہمہ اشک گشت و جسمم بگریست
در عشقِ تو بے جسم ہمے باید زیست
از من اثرے نماند این گریہ ز چیست
چوں من ہمہ معشوق شدم عاشق کیست

۴۲

تا پائے تو رنجہ گشت و با درد بساخت
مسکین دلِ رنجورِ من از درد گداخت
گویا کہ ز روزگار دردے دارد
این درد کہ در پائے تو خود را انداخت

۴۳

عشقِ تو بلائے جانِ درویشِ من است
بیگانہ نمی شود و گر خویشِ من است
گفتم سفرے کنم ز غم بگریزم
منزل منزل غمِ تو در پیشِ من است

۴۴

زاں مے خوردم کہ روح پیمانۂ اوست
زاں مست شدم کہ عقل دیوانۂ اوست
دودے بمن آمد و آتشے با من زد
زاں شمع کہ آفتاب پروانۂ اوست

۴۵

زنار پرستِ زلفِ عنبر بویت
محراب نشین گوشۂ ابرویت
یارب تو چہ کعبۂ کہ باشد شب و روز
روئے دلِ کافر و مسلمان سویت

۴۶

با دل گفتم کہ اے دل احوال تو چیست
دل دیدہ پُر آب کرد و بسیار گریست
گفتا کہ چگونہ باشد احوالِ کسے
کو را بمراد دیگرے باید زیست

۴۷

اے مقصدِ خورشید پرستان رویت
محراب جہانیاں خمِ ابرویت
سرمایۂ عیشِ تنگدستاں دہنت
سر رشتۂ دلہائے پریشان مویت

۴۸

غم عاشق سینۂ بلا پرور ماست
خون در دل آرزو ز چشمِ تر ماست
ہاں غیر اگر حریف یابی پیش آئی
کالماس بجائے بادہ در ساغر ماست

۴۹

در کشورِ عشق جائے آسائش نیست
آنجا ہمہ کاہش است افزایش نیست
بے درد و الم توقعِ درمان نہ
بے جرم و گنہ امیدِ بخشایش نیست

۵۰

عشق آمد و گردِ فتنہ بر جانم بیخت
عقلم شد و صبر رفت و ہوشم بگریخت
زین واقعہ ہیچ دوست دستم نگرفت
چوں دیدہ کہ ہر چہ داشت در پایم ریخت

۵۱

گر مُردہ بوم بر آمدہ سالے بیست
چہ پنداری کہ گورم از عشق تہیست
گر دست بخاک من نہی کاینجا کیست
آواز دہم کہ حالِ معشوقم چیست

۵۲

اے قبلۂ ہر کہ مقبل آمد روئیت
روئے ہمہ مقبلانِ عالم سوئیت
امروز کسے کز تو بگرداند روے
فردا بکدام رو ببیند روئیت

۵۳

از ما ہمہ عجز و نیستی مطلوب است
ہستی تو ابعش ز ما منکوب است
این اوست پدید گشتہ در صورت ما
این قدرت و فعل از آن بما منسوب است

۵۴

گر سبحۂ صد دانہ شماری خوب است
ور جام مے از کف نگذاری خوب است
گفتی چہ کنم چہ تحفہ آرم بر دوست
بے درد میا ہر آنچہ آری خوب است

۵۵

آلودۂ دنیا جگرم ریش تر است
آسودہ تر است ہر کہ درویش تر است
ہر خر کہ بر او زنگلے و زنجیری ہست
چون بنگری بار بر او بیش تر است

۵۶

دے شب کہ دلم ز تاب ہجران می سوخت
اشکم ہمہ در دیدۂ گریان می سوخت
می سوختم آنچنان کہ غیر از دل تو
بر من دلِ کافر و مسلمان می سوخت

۵۷

سیمابی شد هوا و زنگاری دشت
ای دوست بیا و بگذر از هر چه گذشت
گر میل وفاداری اینک دل و جان
ور میل جفاداری اینک سر و طشت

۵۸

عقرب سر زلف یار و مه چنبر اوست
شیرین سخنی که شهد در شکر اوست
با این همه کبر و ناز کاندر سر اوست
فرمان ده روزگار فرمان بر اوست

۵۹

ای دل چو خدنگت رگ جان بخشودت
منمای بکس خرقهٔ خون آلودت
می نال چنانکه نشنوند آوازت
می سوز چنانکه بر نیاید دودت

۶۰

بهر سخن دوست نمی یارم گفت
دُریست گرانبها نمی یارم سُفت
ترسم که بخواب در بگویم بکسی
شبهاست کزین خوف نمی یارم خفت

۶۱

در بحر یقین که در تحقیق بسی است
گرداب در او چو موج کشتی نفسی است
هر گوش صدف حلقهٔ چشمت پر آب
هر موج اشارهٔ ز ابروی کسی است

۶۲

شب آمد و رفتیم اندر غم دوست
هم بر سر گریه چشم را خوست
از خون دلم هر مژه پنداری
لختی ست که پارهٔ جگر بر سر اوست

۶۳

گفتی که فلان ز یادِ ما خاموش است
از بادهٔ عشقِ دیگرے بیهوش است
شرمت بادا هنوز خاکِ درِ تو
از گرمیِ خونِ دلِ من در جوش است

۶۴

آن شب که مرا بوصلِ آن مه رنگ است
بالائے شبم کوته و پهنا تنگ است
وآن شب که ترا بر منِ مسکین جنگ است
شب کور و خروس گنگ و پروین لنگ است

۶۵

اندر همه دشت خاوران گر خاریست
آغشته بخونِ عاشقِ افگاریست
هر جا که پری رخی و گلرخساریست
ما را همه در خور است مشکل کاریست

۶۶

ای دل غمِ عشق از برائے من و تست
سر بر خطِ او نه که سزائے من و تست
تو چاشنیِ درد ندانی ورنه
یکدم غمِ دوست خونبهائے من و تست

۶۷

ناکامیم اے دوست ز خودکامیِ تست
وین سوختگیهائے من از خامیِ تست
مگذار که در عشقِ تو رسوا گردم
رسوائیِ من باعثِ بدنامیِ تست

۶۸

بر من درِ وصل بسته میدارد دوست
دل را بفراق خسته میدارد دوست
من بعدِ من و شکستگی و درِ دوست
چون دوست دلِ شکسته میدارد دوست

۶۹

عشقم که بهر رگم غمی پیوند است
دردلم که دلم بدرد حاجتمند است
صبرم که بکام و پنجهٔ شیرم هست
شکرم که مدام خرم و خورسند است

۷۰

ما کشتهٔ عشقیم و جهان مسلخ ماست
ما بیخور و خوابیم و جهان مطبخ ماست
ما را نبود هوای فردوس ازانکه
آن چهرهٔ آتشین او دوزخ ماست

۷۱

دل چیست که گویم از برای غم تست
باآنکه چیم من سرای غم تست
لطفی ست که میکند غمت با دل من
ورنه دلِ تنگ من چه جای غم تست

۷۲

از کفر سر زلف وی ایمان میریخت
وز گوشهٔ لبش چشمهٔ حیوان میریخت
چون کبک خرامنده بصد رعنائی
میرفت و ز سر تا قدمش جان میریخت

۷۳

راهیست ز کعبه تا بمقصد پیوست
از جانب میخانه رهِ دیگر هست
آمارهٔ میخانه ز آبادانی
راهیست که کاسه میرود دست بدست

۷۴

عاشق نتواند نفسی بی غم زیست
بی یار و دیار اگر بود خود غم نیست
خوش آنکه بیک کرشمه جان کرد نثار
هجران و وصال را نداند که چیست

۷۵

آنی کہ زجانم آرزوئے تو نرفت
از دل ہوس روئے نکوئے تو نرفت
از کوئے تو ہر کہ رفت دل را بگذاشت
کس با دلِ خویشتن زکوئے تو نرفت

۷۶

یار آمد و گفت خستہ میدار دلت
دایم با امید بستہ میدار دلت
ما را بشکستگاں نظرہا باشد
ما را خواہی شکستہ میدار دلت

۷۷

ما دل زغمت شکستہ داریم اے دوست
از غیر تو دیدہ بستہ داریم اے دوست
گفتی کہ بدل شکستگاں نزدیکم
ما نیز دلِ شکستہ داریم اے دوست

۷۸

راہ تو بہر روش کہ پویند خوش است
کوئے تو بہر جہت کہ جویند خوش است
روئے تو بہر دیدہ کہ بینند نکوست
ذکر تو بہر صفت کہ گویند خوش است

۷۹

عشق آمد و خاکِ محنتم بر سر ریخت
زاں برق بلا بخرمنم اخگر ریخت
خوں در دل و ریشۂ تنم سوخت چناں
کز دیدہ بجائے اشک خاکستر ریخت

۸۰

ای دوست ای دوست ای دوست ای دوست
جورِ تو از آں کشیم کہ روئے تو نکوست
مردم گویند بہشت خواہی یا دوست
ای بیخبراں بہشت با دوست نکوست

۸۱

پرسید ز من کسی کہ جانان تو کیست
گفتم کہ فلان کس است مقصود تو چیست
بنشست بہانہ ہائے بر من بگریست
کز دست چنین کسی چسان خواہی زیست

۸۲

عصیان خلائق ار چہ صحرا صحرا است
در پیش عنایت تو یک برگ گیاست
ہر چند گناہ ما است کشتی کشتی
غم نیست کہ رحمت تو دریا دریاست

۸۳

چوں حاصل عمر تو فریبی و دمی است
زو داد مکن گرت بہر دم ستمی است
مغرور مشو بخود کہ اصل من و تو
گردی و شراری و نسیمی و نمی است

۸۴

از گل طبقی نہادہ کین روئے منست
وز مشک ختن کشیدہ کین موئے منست
صد نافہ بباد دادہ کین بوئے منست
آتش بجہان در زدہ کین خوئے منست

۸۵

دائم نہ لوائے عشرت افراشتنی است
پیوستہ نہ تخم خرمی کاشتنی است
این رشتہ ہا ہمہ بگذاشتنی است
جز روئے کہ نگہداشتنی است

۸۶

از بار گنہ شد تن مسکینم پست
یا رب چہ شود اگر مرا گیری دست
گر در عملم آنچہ ترا شاید نیست
اندر کرمت آنچہ مرا باید ہست

۸۷

ایزد که جهان بقبضهٔ قدرت اوست
داده است ترا دو چیز کان هر دو نکوست
هم سیرت آنکه دوست داری همه کس
هم صورت آنکه کس ترا دارد دوست

۸۸

شیرین دهنی که از لبش جان می ریخت
کفرش ز سر زلف پریشان می ریخت
گر شیخ بکفر زلف او ره می برد
خاک ره بت بر سر ایمان می ریخت

۸۹

آن آتش سوزنده که عشقش لقب است
در سینهٔ کفر و دین چو سوزنده تب است
ایمان دگر و کیش محبت دگر است
پیغمبر عشق نه عجم نه عرب است

۹۰

در عالم اگر فلک اگر ماه و خور است
از بادهٔ هستی تو پیمانه خور است
فارغ ز جهانی و جهان غیر تو نیست
بیرون ز مکانی و مکان از تو پر است

۹۱

نردیست جهان که بُردنش باختن است
نرّادی او ز نقش کم ساختن است
دنیا بمثال کعبتین نرد است
برداشتنش برای انداختن است

۹۲

دردا که درین سوز و گدازم کس نیست
همراه درین راه درازم کس نیست
در قعر دلم جواهر راز بسی است
اما چه کنم محرم رازم کس نیست

۹۳

ہاں تا تو نہ بندی بہر اعاتش پشت
کو با گل نرم پرورد خار درشت
ہاں تا نشوی غرہ بدریائے کرم
کو بر لب بحر تشنہ بسیار بکشت

۹۴

شد گیسوئے عنبریں چنبر سیاست
از طرف بناگوش سمن سیمائیست
افتادہ بپائے تو بزاری ہمگفت
سرتا پائم فدائے سرتا پایت

۹۵

اے خالق خلق رہنمائی بفرست
وے رازق رزق در کشائی بفرست
کار من بیچارہ گرہ در گرہ است
رحمے بکن و گرہ کشائی بفرست

۹۶

دنیا بکسے وفا ندارد اے دوست
ہر لحظہ ہزار مغز سرگشتۂ اوست
میداں کہ خدائے دشمنش می دارد
گر دشمن حق نئی چرا داری دوست

۹۷

گردوں کمرے ز عمر فرسودۂ ماست
دریا اثرے ز اشک آلودۂ ماست
دوزخ شررے ز رنج بیہودۂ ماست
فردوس دمی ز وقت آسودۂ ماست

۹۸

از کار کسے قرار می باید ہست
ویں یار کہ در کنار می باید ہست
ہجرے کہ بہیچ کار می ناید ہست
وصلے کہ چو جاں بکار می باید ہست

۹۹

کبریست دریں وہم کہ پنہانی نیست
برداشتن سرم بآسانی نیست
ایمانش ہزار دفعہ تلقیں کردم
ایں کافر را سر مسلمانی نیست

۱۰۰

آں روز کہ آتش محبت افروخت
عاشق روش عشق ز معشوق آموخت
از جانب دوست سر زد ایں سوز و گداز
تا در نگرفت شمع پروانہ نسوخت

۱۰۱

می رفتم و خون دل براہم می ریخت
دوزخ دوزخ شرر ز آہم می ریخت
من آمدم از شوق بسر گلشن کون
دامن دامن گل از کنارم می ریخت

۱۰۲

از باد صبا دلم چو بوئے تو گرفت
بگذاشت مرا و جستجوئے تو گرفت
اکنوں ز منش ہیچ نمی آید یاد
بوئے تو گرفتہ بود خوئے تو گرفت

۱۰۳

ہر چند آدمی ملک سیرت و خوست
بدگر نبود بدشمن خود نیکوست
دیوانہ دل نیست کیں عادت اوست
کو دشمن جان خویش میدارد دوست

۱۰۴

دل طفلک خاک بیز غربال بدست
میزد بدو دست و روئے خود را میخست
میگفت بہائے ہائے افسوس و دریغ
ریگے بہ نیافتیم و غربال شکست

۱۰۵

اندر همه دشتِ خاوران سنگی نیست
کش با منِ روزگار من جنگی نیست
با لطف و نوازشِ وصالِ تو مرا
در دادنِ صد هزار جان ننگی نیست

۱۰۶

سرتاسر دشت خاوران سنگی نیست
کز خونِ دل و دیده بر آن رنگی نیست
در هیچ زمین و هیچ فرسنگی نیست
کز دست غمت نشسته دلتنگی نیست

۱۰۷

تیرے ز کمان خانهٔ ابروئے تو جست
دل پرتوے وصل را خیالی می بست
خوش خوش ز دلم گذشت میگفت بناز
ما پہلوئے چون توئی نخواہیم نشست

۱۰۸

صد شکر که گلشنِ شفا گشت تنت
صحت گلِ عیش ریخت در پیرہنت
تپ را بغلط در تنت افتاد گداز
منت که عرق شد و چکید از بدنت

۱۰۹

پیه در گاو است و گاو در کہسار است
ماہی سرشیمی بدریا بار است
بز در کوہ است و یوز در بلغار است
زہِ کردن این کمان بسی دشوار است

۱۱۰

آن یار که عهد دوستداری بشکست
میرفت و منش گرفته دامن در دست
میگفت که بعد ازین بخوابم بینی
پنداشت که بعد ازین مرا خوابے ہست

۱۱۱

مجنونِ تو کوه را ز صحرا نشناخت
دیوانهٔ عشقِ تو سر از پا نشناخت
ہر کس بہ تو رہ یافت ز خود گم گردید
آنکس کہ ترا شناخت خود را نشناخت

۱۱۲

گر کارِ تو نیکوست بہ تدبیرِ تو نیست
ور نیز بد است ہم ز تقصیرِ تو نیست
تسلیم و رضا پیشہ کن و شاد بزی
چون نیک و بدِ جہان بہ تقدیرِ تو نیست

(چ)

۱۱۳

غازی کہ پئے شہادت اندر تگ و پوست
غافل کہ شہیدِ عشق فاضل تر ازوست
فردائے قیامت او بدیں کے ماند
آں کشتۂ دشمن است ایں کشتۂ دوست

۱۱۴

اے در تو عیانہا و نہانہا ہمہ ہیچ
پندار یقیں ہا و گمانہا ہمہ ہیچ
از ذاتِ تو مطلقاً نشان نتوان داد
کانجا کہ توئی بود نشانہا ہمہ ہیچ

(ح)

۱۱۵

اے با رخت انوارِ مہ و خور ہمہ ہیچ
با لعلِ تو سلسبیل و کوثر ہمہ ہیچ
بودم ہمہ بیں چو تیز بیں شد چشمم
دیدم کہ ہمہ توئی و دیگر ہمہ ہیچ

۱۱۶

رخسارۂ من تازہ گلِ گلشنِ روح
نازک بود آں قدر کہ ہر شام و صبوح
نزدیک بپا بدہ گر خیالش لرزد
از سایۂ خار دیدہ گردد مجروح

(۹)

۱۱۷

در وصل ز اندیشهٔ دوری فریاد
در هجر ز درد ناصبوری فریاد
افسوس ز هجر و می‌فزاید افسوس
فریاد ز درد ناصبوری فریاد

۱۱۸

دل از نظر تو جاودانی گردد
غم با الم تو شادمانی گردد
گر باد بدوزخ برد از کوئے تو خاک
آتش همه آب زندگانی گردد

۱۱۹

طابع سر عافیت فروشی دارد
همت هوس پلاس پوشی دارد
اینجا که بیک سوال بخشند دو کون
استغنایم سر خموشی دارد

۱۲۰

این گنبدی گهر از کجا پیدا شد
این صورت قمر از کجا پیدا شد
خورشید مرا ز چشم من پنهان کرد
این لکهٔ ابر از کجا پیدا شد

۱۲۱

آن دشمن دوست بود دیدی که چه کرد
تا اینکه بغور او رسیدی که چه کرد
می گفت همان کنم که خواهد دل تو
دیدی که چه میگفت و شنیدی که چه کرد

۱۲۲

زان خوبتری که کس خیال تو کند
یا همچو منی فکر حال تو کند
شاید که بآفرینش خود نازد
ایزد که تماشائے جمال تو کند

۱۲۳

عاشق کہ تواضع ننماید چہ کند
شبہا کہ بکوے تو نیاید چہ کند
گر بوسہ دہد زلف ترا رنجہ مشو
دیوانہ کہ زنجیر نخاید چہ کند

۱۲۴

مردانِ خدا ز خاکدانِ دگرند
مرغانِ ہوا ز آشیانِ دگرند
منگر تو ازیں چشم بدیشاں کایشاں
فارغ ز دو کون در مکانِ دگرند

۱۲۵

زاں پیش کہ طاق چرخ اعلا زدہ اند
وزیں بارگہ سپہر مینا زدہ اند
ما در عدم آبادِ ازل خوش خفتہ
بے ما رقم عشق تو بر ما زدہ اند

۱۲۶

اے بادِ بخاکِ مصطفایت سوگند
باراں بہ علیؑ مرتضایت سوگند
افتادہ بگریہ خلق بس کن بس کن
دریا بہ شہیدِ کربلایت سوگند

۱۲۷

اوّل آنکہ دلم عشق نگارم بربود
ہمسایۂ من ز نالۂ من نغنود
اکنوں کمم شد چو نالہ وردم بفزود
آتش چو ہمہ گرفت کم گردد دود

۱۲۸

اوّل زنخ خود بما بنمایست نمود
تا آتشِ ما جائے دگر گردد دود
اکنوں کہ نمودی و ربودی دلِ ما
ناچار ترا دلبر ما باید بود

۱۲۹

ہرگز دلم از یادِ تو غافل نشود
گر جاں برود مہرِ تو از دل نرود
افتادہ ز روئے تو در آئینۂ دل
عکسے کہ بہ ہیچ وجہ زائل نشود

۱۳۰

پیریم ولے عشق چو دمساز آید
ہنگامِ نشاط و طرب ناز آید
از زلفِ رسائے او کمندے فگنیم
بر گردنِ عمرِ رفتہ تا باز آید

۱۳۱

در باغ روم کوئے توام یاد آید
بر گل نگرم روئے توام یاد آید
در سایۂ سرو اگر دمے بنشینم
سروِ قدِ دلجوئے توام یاد آید

۱۳۲

من صرفہ برم کہ بر صفِ اعدا زد
مشتِ خاشاک لطمہ بر دریا زد
ما تیغ برہنہ ایم در دستِ قضا
شد کشتہ ہر آنکہ خویش را بر ما زد

۱۳۳

دلبر دلِ خستہ رائگاں میخواہد
بفرستم گر دلش چناں می خواہد
وآنکہ بنظارہ دیدہ بر رہ بنہم
تا مژدہ کہ آورد کہ جاں میخواہد

۱۳۴

اے خواجہ ز فکرِ گور غم می باید
اندر دل و دیدہ سوز و نم می باید
صد وقت برائے کارِ دنیا داری
یک وقت بفکرِ گور ہم می باید

۱۳۵

حوران بہ نظارۂ نگارم صف زد
رضوان ز عجب کف دو بر کف زد
آن خال سیہ بر آن رخان مطرف زد
ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد

۱۳۶

جائیکہ تو باشی اثر غم نبود
آنجا کہ نباشی دل خرم نبود
آن را کہ ز فرقت تو یک دم نبود
شادیش ز زمین و آسمان کم نبود

۱۳۷

خلقان تو ای جلال گوناگونند
گاہی چو الف راست گہی چو نونند
در حضرت اجلال خیال مجنون
کز خاطر و فہم آدمی بیرونند

۱۳۸

انواع عطا اگرچہ خدا می بخشد
ہر اسم عطیہ جدا می بخشد
در ہر آنی حقیقت عالم را
یک اسم فنا یکی بقا می بخشد

۱۳۹

یارم ہمہ نیش بر سر نیش زند
گویم کہ مزن نیشترہ را بیش زند
چون در دل من مقام دارد شب و روز
می ترسم از آنکہ نیش بر خویش زند

۱۴۰

ہر چند کہ جان عارف آگاہ بود
کی در حرم قدس تواش راہ بود
دست ہمہ اہل کشف و ارباب شہود
از دامن ادراک تو کوتاہ بود

۱۴۱

دل خسته و سینه چاک می باید شد
وز هستیٔ خویش پاک می باید شد
آن به که بخود پاک شویم اوّل کار
چون آخر کار خاک می باید شد

۱۴۲

عاشق چو شوی تیغ بسر باید خورد
زهرے که رسد همچو شکر باید خورد
هر چند تو را بر جگر آبے نبود
دریا دریا خونِ جگر باید خورد

۱۴۳

نقّاش اگر ز موئے پرکار کند
نقشِ دهنِ تنگِ تو دشوار کند
آن تنگی و نازکی که دارد دهنت
ترسم که نفس لبِ تو افگار کند

۱۴۴

هر کوئے تو هر که را سر و کار کشد
از سجدهٔ دیر و کعبه بیزار فتد
گر زلف تو در کعبه فشاند دامن
اسلام بدست و پائے زنّار فتد

۱۴۵

آنرا که حدیثِ عشق در دل گردد
باید که ز تیغ عشق بسمل گردد
از خاک طپان رخ آغشته بخون
برخیزد و گردِ سرِ قاتل گردد

۱۴۶

درویشانند هر چه هست ایشانند
در صفحهٔ یار در صفِ پیشانند
خواهی که مس وجود زر گردانی
با ایشان باش کیمیا ایشانند

۱۴۷

زان نالہ کہ در بستر غم دوشم بود
غمہائے جہان جملہ فراموشم بود
یاران ہمہ درد من شنیدند ولے
یارے کہ در او کرد اثر گوشم بود

۱۴۸

آورد صبا گلے ز گلزار امید
یا روح قدس کبوتری افگند سفید
یا کرد [illegible] عاشق ورقے خورشید
یا نامہ یار یست کہ آورد نوید

۱۴۹

دی وقت سماع بوئے دلدار برد
ما را بسر اپردۂ اسرار برد
این زمزمہ مرکب مر روح تراست
بردارد و خوش بعالم یار برد

۱۵۰

اے رہ زحسد زپیش بیرون نشود
خود بینان را معرفت افزون نشود
آن فقر کہ مصطفےٰ بر آن فخر آورد
آنجا نرسی تا جگرت خون نشود

۱۵۱

دل صافی کن کہ حق بدل می نگرد
دلہائے پراگندہ بیک جو نخرد
اے ہر کہ کند صاف دل از بہر خدا
گوئے از ہمہ مردم عالم ببرد

۱۵۲

در سلسلہ عشق تو جان خواہم داد
در عشق تو ترک خانمان خواہم داد
رشتہ ایست کہ تو را بینم اے عمر عزیز
آن روز یقین بدان کہ جان خواہم داد

۱۵۳

رفتم بکلیسائے ترسا و یہود
ترسا و یہود جملگی رو بتو بود
بر یادِ وصالِ تو بہ بتخانہ شدم
تسبیحِ بُتاں زمزمۂ عشقِ تو بود

۱۵۴

گر عشقِ دلِ مرا خریدار اُفتد
کارے بکنم کہ پردہ از کار افتد
سجادۂ پرہیز چناں افشانم
کز ہر تارے ہزار زنّار افتد

۱۵۵

آں رشتہ کہ بر لعلِ لبت سودہ شود
وز نوشِ دہانِ تنگ آلودہ شود
خواہم کہ بدیں سینۂ چاکم دوزی
شاید کہ ز غمہائے تو آسودہ شود

۱۵۶

گر عدل کنی ضمیرِ جہانت خوانند
ور ظلم کنی سگِ عوانت خوانند
چشمِ خردت باز کن و نیک ببیں
تا زیں دو کدام بہ کہ آنت خوانند

۱۵۷

آنہا کہ ز معبود خبر یافتہ اند
از جملۂ کائنات سر تافتہ اند
دریوزہ ہمی کنند مرداں ز نظر
مرداں ہمہ از قربِ نظر یافتہ اند

۱۵۸

از در گہ نقش کوہ و ہامون بستند
ترکیبِ سہی قدانِ موزون بستند
پا بستۂ زنجیرِ جنوں من بودم
مردم سخنے بپائے مجنوں بستند

۱۵۹

تا مرد بہ تیغ عشق بے سر نشود
اندر رہ عشق و عاشقی سر نشود
ہم یار طلب کنی و ہم سر خواہی
آرے خواہی و لے میسر نشود

۱۶۰

صوفی بسماع سر ازاں افشاند
تا آتش خویشتن دمی بنشاند
عاقل داند کہ دایہ گہوارۂ طفل
از بہر سکون طفل مے جنباند

۱۶۱

گفتی کہ شب آیم ارچہ بیگاہ شود
شاید کہ زبان خلق کوتاہ شود
بر خفتہ کجا نہاں توانی کردن
کز بوئے خوشش تو مردہ آگاہ شود

۱۶۲

بخشائے بر آنکہ جز تو یارش نبود
جز خوردن اندوہ تو کارش نبود
در عشق بالیقین نباشد کہ مے
ہم با تو و ہم بے تو قرارش نبود

۱۶۳

گویند کہ محتسب کمانے نبرد
ایں پردۂ تو پیش جہانے ندرد
گویم کہ ازیں شراب اگر محتسب است
دریا بدو قطرہ بجائے نخرد

۱۶۴

شب خیز کہ عاشقاں بشب راز کنند
گرد در و بام دوست پرواز کنند
ہر جا کہ درے بود بشب بر بندند
الا در دوست را کہ شب باز کنند

۱۶۵

از شبنمِ عشق خاکِ آدم گِل شد
شورے برخاست فتنه‌و حاصل شد
سر نشترِ عشق بر رگِ روح رسید
یک قطرهٔ خون چکید و نامش دل شد

۱۶۶

در عشقِ تو گاه بت‌پرستم گویند
گه رند و خراباتی و مستم گویند
اینها همه از بهر شکستم گویند
من شاد بآنکه هر چه هستم گویند

۱۶۷

نے دیده بود که جستجویش نکند
نے کام و زبان که گفتگویش نکند
هر دل که درو بوئے وفائے نکند
گر پیشِ سگ افگند بویش نکند

۱۶۸

آسان گُلِ باغِ مدّعا نتوان چید
بی سرزنشِ خارِ جفا نتوان چید
بشگفته گُلِ مراد بر شاخِ امید
تا سر ننهی بزیرِ پا نتوان چید

۱۶۹

آں روز که نور بر ثریّا بستند
وین منطقه بر میانِ جوزا بستند
در گنجِ عدم زبانِ آتش بر شمع
عشقت بهزار رشته با ما بستند

۱۷۰

در دوزخم ار ز زلفِ تو در چنگ آید
از حالِ بهشتیان مرا ننگ آید
گر بے تو بصحرائے بهشتم خوانند
صحرائے بهشت در دلم تنگ آید

۱۷۱

در مدرسه اسبابِ عمل می بخشند
در میکده لذّتِ ازل می بخشند
آنجا که بناءِ خانهٔ رندانست
سرمایهٔ ایمان ببدل می بخشند

۱۷۲

هر قسم به موافقان خویشان بردند
این کجکلهان موئے پریشان بردند
گر بیند چهرا تو دل بداندیشان دی
والله که من ندانم ایشان چه بردند

۱۷۳

عاشق همه دم فکرِ غمِ دوست کند
معشوق کرشمه که نیکوست کند
ما جرم و گنه کنیم و او لطف و کرم
هر کس چیزے که لایقِ اوست کند

۱۷۴

از لطفِ تو هیچ بنده نومید نشد
مقبولِ تو جز مقبلِ جاوید نشد
مهرت بکدام ذرّه پیوست دمے
کاں ذرّه به از هزار خورشید نشد

۱۷۵

شادم به دمے که آرزویت گذرد
خوشدل بجہتے که زِ رویت گذرد
نازم به دو چشمے که بسویت گذرد
بوسم کفِ پائے که بکویت گذرد

۱۷۶

ما را نبود دلے که خرّم گردد
خود بر سرِ کوئے ما طرب کم گردد
گر شادیِ عالمی بما روئے دهد
چوں بر سرِ کوئے ما رسد غم گردد

۱۷۷

در چنگِ غمِ تو دل تمرّدے نکند
پیشِ تو فغان ناله سودے نکند
تا بیم بنالد که آگه نشوی
سوزیم بآتشے که دودے نکند

۱۷۸

قدرت قدِ من ز بارِ محنت خم کرد
چشمت چشمم ز چشمها پُر نم کرد
خالت حالم چو روزِ من تیره نمود
زلفت کارم چو کارِ خود درہم کرد

۱۷۹

از دفترِ عشق هر که فردے دارد
اشکِ گلگون و چهره زردے دارد
هر گردے شود که سوز نیست درو
قربانِ وے رود که دردے دارد

۱۸۰

گر دشمنِ مرداں همگی حرق شود
هم برق صفت بجوشش برق شود
گر سنگ مثل درونِ دریا برود
دریا نشود پلید سنگ غرق شود

۱۸۱

با علم اگر عمل برابر گردد
کامِ دو جهان ترا میسر گردد
مغرور مشو بجو که بخواندی ورقے
زان روز حذر کن که ورق بر گردد

۱۸۲

مرداں تو دل بهر گردون ننهند
لب بر لبِ این کاسهٔ پُرخون ننهند
در دائره لاش فنا چون پرکار
گر سر بنهند پاے بیرون ننهند

۱۸۳

ز اوّل رهِ عشق تو مرا سهل نمود
پنداشت که رسد بمنزل وصل تو زود
گامے دو سه رفت و راه را دریا دید
چون پائے درون نهاد موجش بربود

۱۸۴

گر پنهان کرد عیب و گر پیدا کرد
منّت دارم از و که بس بر جا کرد
تاج سرِ من خاک کف پائے کسی ست
کو چشم مرا بعیب من بینا کرد

۱۸۵

کامل ز یکے هنر ده و صد بیند
ناقص همه جا معائبِ خود بیند
خلق آئینهٔ چشم و دلِ یکدگر اند
در آئینه نیک نیک و بد بد بیند

۱۸۶

گلزار وفا ز خارِ من مے روید
اخلاص ز رهگذارِ من مے روید
در فکرِ تو دوش سر بزانو بودم
امروز گل از کنارِ من مے روید

۱۸۷

در دل همه شرک روئے بر خاک چه سود
با نفسِ پلید جامهٔ پاک چه سود
زهر است گناه و توبه تریاکِ وے است
چون زهر بجان رسید تریاک چه سود

۱۸۸

خرم دل آنکه از ستم آه نکرد
کس راز درونِ خویش آگاه نکرد
چون شمع ز نورِ دل سراپا بگداخت
و ز دامنِ شعله دست کوتاه نکرد

۱۸۹

تا دولت عشق تو در گوشم شد
عقل و خرد و هوش فراموشم شد
تا یک ورق از عشق تو از بر کردم
سی صد ورق از علم فراموشم شد

۱۹۰

گوشم چو حدیث درد چشم تو شنید
فی الحال قلم خون شد و از دیده چکید
چشم تو نکو شود بمن چون نگری
تا کور شود هر آنکه نتواند دید

۱۹۱

یک نیم رخت ألست منکم بعید
یک نیم دگر ان عذابی لشدید
بر گرد رخت نوشته یحیی و یمیت
من مات من العشق فقد مات شهید

۱۹۲

دردا که همی روی بره باید کرد
وین مفرش عاشقی دو ته باید کرد
بر طاعت خیر خود نباید نگریست
بر رحمت و فضل او نگه باید کرد

۱۹۳

آن وقت که این انجم و افلاک نبود
وین آب و هوا و آتش و خاک نبود
اسرار یگانگی سبق می گفتم
وین قالب این توده‌ی ناپاک نبود

۱۹۴

ای عشق بدرد تو بسی می باید
صید تو ز من قوی تری می باید
من مرغ به یک شعله کبابم بگذار
کاین آتش را سمندری می باید

۱۹۵

گفتم چشمم گفت براهش می‌دار
گفتم جگرم گفت پر آهش می‌دار
گفتم که دلم گفت چه داری در دل
گفتا غم تو گفت نگاهش می‌دار

۱۹۶

یارب بگشا گره ز کار من زار
رحمی که ز خلق عاجزم در همه کار
جز درگه تو کسی نبودم درگاهی
محرومم ازین در مکن ای غفار

۱۹۷

یارب به دو نور دیدهٔ پیغمبر
یارب به دو شمع دودمان حیدر
بر حال من از عین عنایت بنگر
دارم نظری آنکه نیفتم ز نظر

۱۹۸

در بزم تو ای شوخ منم زار اسیر
در کشتن من هیچ نداری تقصیر
با غیر سخن کنی که از رشک بسوز
سویم نکنی نظر که از غصه بمیر

۱۹۹

گر دور فتادم از وصالت بضرور
دارد دلم از یاد تو صد نوع حضور
خاصیت سایهٔ تو دارم که مدام
نزدیک توام اگرچه می‌افتم دور

۲۰۰

خورشید چو بر فلک نهد رایت نور
در پرتو آن خیره شود دیده ز نور
وآندم که کند ز پرده ار ظهور
فالناظر یجتلیه من غیر قصور

٢٠١

ای فضلِ تو دستگیرِ من دستم گیر
سیر آمده‌ام ز خویشتن دستم گیر
تا چند کنم توبه و تا کی شکنم
ای توبه دهِ توبه شکن دستم گیر

٢٠٢

یارب ز دل به غیرِ خود جا مگذار
در دیدهٔ من گرد فشان اغیار
گفتم گفتم ز من نمی آید هیچ
رحمی رحمی مرا بمن وا مگذار

٢٠٣

لذاتِ جهان چشیده باشی همه عمر
با یارِ خود آرمیده باشی همه عمر
هم آخرِ عمر رحلت باید کرد
خوابی باشد که دیده باشی همه عمر

٢٠٤

هر دُر که ز بحرِ اشکم افتد بکنار
در رشتهٔ جان خود کشم گوهر وار
گیرم بکفش چو سبحه در فرقتِ یار
یعنی که نمی زنم نفس جز بشمار

٢٠٥

هر لقمه که بر خوانِ جوان است مخور
گر نفس ترا راحتِ جان است مخور
گر نفس ترا عسل نماید بمثل
آن خونِ دلِ پیره زنان است مخور

٢٠٦

ناقوس نواز گر ز من دارد عار
سجاده نشین اگر ز من کرده کنار
من نیز به غم هر دو انداخته‌ام
تسبیح در آتش آتش اندر زنار

۲۰۷

با یار موافق آشنائی خوشتر
وز همدم بیوفا جدائی خوشتر
چون سلطنت زمانه بگذشتنی است
پیوند بملک بے نوائی خوشتر

۲۰۸

بدرقهٔ راه تو خدا باد درین خجسته سفر
هزار نصرت و شادی هزار فتح و ظفر
بحرمت سه محمد بحق چار علی
بدو حسن و حسین و بموسی و جعفر

۲۰۹

تا چند حدیث قامت و زلف نگار
تا کے باشی طالب بوس و کنار
گر زانکه نئی دروغ زن عاشق وار
در عشق چو او هزار چون او بگذار

۲۱۰

آگاه بزی اے دل و آگاه بمیر
چون طالب منزلی تو در راه بمیر
عشق ست لبان زندگانی ورنه
زینسان که توئی خواه بزی خواه بمیر

۲۱۱

مجنون و پریشان توام دستم گیر
سرگشته و حیران توام دستم گیر
هر بے سروپا چو دستگیری دارد
من بے سروسامان توام دستم گیر

۲۱۲

دل خسته و دل فگار و مژگان خونریز
رفتم بدر یار آن سه مهر انگیز
من جائے نکرده گرم گردون بستیز
زد بانگ که هان چند نشینی برخیز

۲۱۳

من بودم و دوش آن بت بنده نواز
از من همه لابه بود از او همه ناز
شب رفت و حدیث ما به پایان نرسید
شب را چه گنه حدیث ما بود دراز

۲۱۴

در هر سحری با تو همی گویم راز
بر درگه تو همی کنم عرض نیاز
بی منت بندگانت ای بنده نواز
کار من بیچارهٔ سرگشته بساز

۲۱۵

چندی بچن ار پند پذیری دو سه روز
تا پیشتر از مرگ بمیری دو سه روز
دنیا زن پیر است چه باشد ار تو
با پیره زنی انس نگیری دو سه روز

۲۱۶

دل جز رهِ عشق تو نپوید هرگز
جز محنت و درد تو نجوید هرگز
صحرای دلم عشق تو شورستان کرد
تا مهر کسی در آن نروید هرگز

۲۱۷

تا روی ترا بدیدم ای شمع طراز
نه کار کنم نه روزه دارم نه نماز
چون با تو بوم مجازِ من جمله نماز
چون بی تو بوم نمازِ من جمله مجاز

۲۱۸

ای جمله بیکسانِ عالم را کس
یک جو کرمت تمام عالم را بس
من بیکسم و تو بیکسان را یاری
یارب تو بفریادِ من بیکس رس

۲۱۹

شاہا ز دعائے مرد آگاہ بترس
وز سوزِ دل و آہِ سحرگاہ بترس
بر لشکر و بر سپاہِ خود غرّہ مشو
از آمدنِ سیلِ بناگاہ بترس

۲۲۰

نوروز شد و جہان برآورد نفس
حاصل ز بہارِ عمر ما را غم و بس
از قافلۂ بہار نامد آواز
تا لالہ بباغ سرنگون ساخت جرس

۲۲۱

در دل و دیست از تو پنہاں کہ مپرس
تنگ آمدہ چنداں دلم از جاں کہ مپرس
با این ہمہ حال در چنیں تنگدلی
جا کردہ محبتِ تو چنداں کہ مپرس

۲۲۲

اے آئینۂ ذاتِ تو ذاتِ ہمہ کس
مرآتِ صفاتِ تو صفاتِ ہمہ کس
ضامن شدم از بہرِ نجاتِ ہمہ کس
بر من بنویس سیئاتِ ہمہ کس

۲۲۳

اللہ بفریادِ منِ بیکس رس
لطف و کرمت یارِ منِ بیکس بس
ہر کس بکسے و حضرتے می نازد
جز حضرتِ تو ندارد این بیکس کس

۲۲۴

شاہی طلبی برو گدائے ہمہ باش
بیگانہ ز خویش و آشنائے ہمہ باش
خواہی کہ ترا چو تاج بر سر دارند
دستِ ہمہ گیر و خاکِ پائے ہمہ باش

۲۲۵

تا در زنی بهر چه داری آتش
هرگز نشود حقیقت حال تو خوش
ما را خواهی خطی بعالم درکش
کاندر یک دل دو دوستی ناید خوش

۲۲۶

درمیدان با سپر و ترکش باش
سپر هیچ بخود مکش بیا سرکش باش
گو خواه زبانه آب و خواه آتش باش
تو شاد بزی و درمیانه خوش باش

۲۲۷

چون ذات تو منفی بود اے صاحب هش
از نسبت افعال بخود باش خمش
شیرین مثلی شنو مکن روئے ترش
ثَبِّتْ لِلْعَرْشِ اَوَّلاً ثُمَّ اُنْقُشْ

۲۲۸

سودائے توام در جنوں میزد دوش
دریائے دو دیده موج خوں میزد دوش
در نیم شبی خیل خیال تو رسید
ورنه جانم خیمه بروں می زد دوش

۲۲۹

درخانه خود نشسته بودم دلریش
در بارگه فگنده بودم سرپیش
آواز آمد که غم مخور اے درویش
تو در خور خود کنی ما در خور خویش

۲۳۰

آتش بدو دست خویش در خرمن خویش
خود برزده ام چه نالم از دشمن خویش
کس دشمن من نیست منم دشمن خویش
ای وای من و دست من و دامن خویش

۲۳۱

پیوسته مرا ز خالق جسم و عرض
حقا که همین بود و همین است غرض
کان جسم لطیف را بخلوتگه ناز
فارغ بینم همیشه ز آسیب و مرض

۲۳۲

ای بر سر حرف این و آن نازده خط
پندار دوئی دلیل بعد است بخط
در جملهٔ کائنات بی سهو و غلط
یک عین محب دان و یکذات فقط

۲۳۳

گشتی بوقوف بر مواقف قانع
شد قصد مقاصدت ز مقصد مانع
هرگز نشود تا بکسی کشف حجب
انوار حقیقت از مطالع طالع

۲۳۴

بر عود دلم نواخت یک زمزمه عشق
زان زمزمه ام ز پای تا سر همه عشق
حقا که بعهدها نیایم بیرون
از عهدهٔ حق گذاری یک دمه عشق

۲۳۵

کی باشد کی لباس هستی شده شق
تابان گشته جمال وجه مطلق
دل در سطوات نور او مستهلک
جان در غلبات شوق او مستغرق

۲۳۶

ما را شده است رسم و آئین همه عشق
بستر همه محنت است و بالین همه عشق
سبحان الله رخی و چندین همه حسن
انا لله دلی و چندین همه عشق

(ک)

۲۳۷

دامانِ غنائے عشق پاک آمد پاک
زآلودگیِ نیاز با مشتے خاک
چوں جلوہ گر و نظارگی جملہ خود است
گر ما و تو در میاں نباشیم چہ باک

۲۳۸

خلقاں ہمہ بر درگہ تست ای خالقِ پاک
ہستند پئے قطرۂ آبے غمناک
سقائے سحاب را بفرما از لطف
تا آب زند بر سر ایں مشتے خاک

۲۳۹

حق تعالیٰ کہ مالک الملک است
لَیْسَ فِی الْمُلْکِ غَیْرُہٗ مَالِکْ
[illegible]
اِنَّہٗ قَادِرٌ عَلیٰ ذَالِکْ

۲۴۰

یَا مَنْ بِکَ حَاجَتِیْ وَ رُوْحِیْ بِیَدَیْکْ
عَنْ غَیْرِکَ اَعْرَضْتُ وَ اَقْبَلْتُ اِلَیْکْ
مَا لِیْ عَمَلٌ صَالِحٌ اِسْتَظْہِرُ بِہٖ
قَدْ جِئْتُکَ رَاجِیاً وَّ تَوَکَّلْتُ عَلَیْکْ

(گ)

۲۴۱

دستے کہ زدی بناز در زلف تو چنگ
چشمے کہ ز دیدنت دلم دید رنگ
آں چشم ببست بے تو ام چہرہ بخوں
ایں دست بکوفت بے تو ام سینہ بسنگ

۲۴۲

بر چہرہ ندارم ز مسلمانی رنگ
دارد بر من شرف سگ اہلِ فرنگ
آں روسیہم کہ باشد از بودن من
دوزخ را ننگ و اہلِ دوزخ را ننگ

۲۴۳

تا شیر بُدم شکار من بود پلنگ
پیروز شدم بهر چه کردم آهنگ
تا عشق ترا بر در آوردم تنگ
از بیشه برون کرد مرا روبهٔ لنگ

۲۴۴

Re

سرمست بدشت خاوران لاله [illegible]
چون قطرهٔ اشک عاشقان در مه و سال
بنموده چو حسن دوست از پرده جمال
چون صورت حال من شدش صورت حال

۲۴۵

در باغ کجا روم که نالد بلبل
بی تو چه کنم جلوهٔ سرو و سنبل
یا قد تو هست آنچه میدارد سرو
یا روی تو هست آنچه میدارد گل

۲۴۶

ای چارده ساله مه که در حسن و جمال
همچون مه چارده رسیدی بکمال
یارب نرسد بحسنت آسیب زوال
در چارده سالگی بمانی صد سال

صنعت اعداد

۲۴۷

ای عهد تو عهد دوستان سهل
از عهد تو کین خیزد و از مهر تو گل
ای یک شبه همچو شمع و یک روزه چو گل
[illegible] همچو دل

۲۴۸

گر با غم عشق سازگار آید دل
بر مرکب آرزو سوار آید دل
گر دل نبود کجا وطن سازد عشق
ور عشق نباشد بچه کار آید دل

۲۴۹

با خود بودن وصل تو گشودن مشکل
دل را بفراغ آزمودن مشکل
مشکل حالی و طرفه مشکل حالی
بودن مشکل با تو نه بودن مشکل

۲۵۰

هر نعت که از قبیل خیر است و کمال
باشد ز نعوت ذات پاک متعال
هر وصف که در حساب شر است و وبال
دارد بقصور قابلیات مآل

۲۵۱

هر جا که وجود کرده سیر است ای دل
میدان بیقین که محض خیر است ای دل
هر شر ز عدم بود عدم غیر وجود
پس شر ز همه مقتضای غیر است ای دل

۲۵۲

شیدائے ترا روح مقدس منزل
سودائے ترا عقل مجرد محمل
سیاح جهان معرفت یعنی دل
در بحر غمت دست بسر پائے بگل

۲۵۳

پرسید یکی منزل آن مه گسیل
گفتم که دل منست او را منزل
گفتا که دلت کجاست گفتم بر او
پرسید که او کجاست گفتم در دل

۲۵۴

آزرده ترم گرچه کم آزار ترم
بی یار ترم گرچه وفادار ترم
با هر که وفا و مهر بیشش کردم
سبحان الله بچشم او خوار ترم

۲۵۵

گر دستِ تضرّع بدعا بر دارم
بیخ و بنِ کوه ہا ز جا بر دارم
لیکن ز تفضلاتِ معبودِ احد
فاصبر صبراً جمیلاً از بر دارم

۲۵۶

مشهود و خفی چو گنجِ دقیانوسم
پیدا و نہاں چو شمع در فانوسم
القصہ دریں چمن چو بیدِ مجنوں
مے بالم و در ترقیِ معکوسم

۲۵۷

بے مہریِ آں بہانہ جو میدانم
بے درد و ستم عادتِ او می دانم
جز جور و جفا عادتِ آں بدخوئی
من شیوهٔ یارِ خود نکو میدانم

۲۵۸

نے باغ نہ بستان و چمن می خواہم
نے سرو نہ گل نہ یاسمن می خواہم
خواہم ز خدائے خویش کنجے کہ درآں
من باشم و آں کسے کہ من می خواہم

۲۵۹

تب را کردم در آب و آتش گشتم
یک تپ بتعویذ و کتابش گشتم
یارش یکبار در عرق کردم غرق
چوں لشکرِ فرعون در آبش گشتم

۲۶۰

دی شب کہ بکوئے یار دیگر دیدم
دانی کہ پئے چہ کار دیگر دیدم
قربانِ خدا و عدہ اش می گشتم
گرد سرِ انتظار دیگر دیدم

۲۶۱

ما با مے و مستی سر تقوے داریم
دنیا طلبیم و میل عقبے داریم
کے دنیا و دین ہر دو بہم آید راست
این است کہ ما نہ دین نہ دنیا داریم

۲۶۲

ما بین دو عین یار از نون تا میم
بینی الفے کشیدہ بر صفحۂ سیم
نے نے غلطم کہ از کمال اعجاز
انگشت نبی است کردہ مہ را بہ دو نیم

۲۶۳

روزے ز پئے گلاب می گردیدم
پژمردہ عذار گل در آتش دیدم
گفتم کہ چہ کردۂ کہ مے سوزندت
گفتا کہ درین باغ دمے خندیدم

۲۶۴

تا بردی ازین یار تشریف قدوم
بر دل رقم شوق تو دارم مرقوم
این غصہ مرا کشت کہ ہنگام وداع
از دولت دیدار تو گشتم محروم

۲۶۵

زاں دم کہ قرین محنت و افغانم
ہر لحظہ ز ہجراں بلب آمدہ جانم
محروم ز خاک آستانت زانم
کز سیل سر شک خود گذر نتوانم

۲۶۶

عمرے بہوس باد ہوا پیمودم
در ہر کارے خون جگر پالودم
در ہر چہ زدم دست ز غم فرسودم
دست از ہمہ باز داشتم آسودم

۲۶۷

با باد تو باد پیدہ تر مے آییم
وز بادہ شوق بیخبر مے آییم
ایام فراق چوں بسر آمدہ است
من نیز بسوئے تو بسر مے آییم

۲۶۸

گر در سفرم توئی رفیق سفرم
ور در حضرم توئی انیس حضرم
ہر جا کہ نشینم و ہر جا گذرم
جز تو نبود ہیچ مراد دگرم

۲۶۹

در حضرت پادشاہ دوراں مائیم
در دائرۂ وجود سلطاں مائیم
منظور خلائق است این سینۂ ما
پس جام جہانیان خلقاں مائیم

۲۷۰

دی تازہ گلے ز گلشن آورد نسیم
کز نکہت آں مشام جاں یافت شمیم
نے نے غلطم کہ صفحۂ بود از سیم
مشکیں رقمش معطر از خلق کریم

۲۷۱

نہ از سر کار یا خلل می ترسم
نے نیز ز تقصیر اَمل می ترسم
ترسم کہ گناہ نیست آمرزش ہست
از سابقۂ روز ازل می ترسم

۲۷۲

این بخت ندارم کہ بقامت بینم
یا در گذرے ہم بسلامت بینم
وصل تو بہیچ گونہ دستم ناید
نامت بنویسم و بنامت بینم

۲۷۳

چون آن شده ام که دیدنتوانندم
تا پیش تو اے نگار بنشانندم
چون ذرّه بخورشید ہمے پیوندد
خورشید توئی بذرّه من مانندم

۲۷۵

ما قبلهٔ طاعت آن دو رو میدانیم
ایمان ہمه زلف مشک بو میدانیم
با این ہمه دلدار بجا نیکو نیست
ما طالع خویش را نکو میدانیم

۲۷۶

بے درد تو اندیشهٔ درمان نکنم
بے زلف تو آرزوئے ایمان نکنم
جانا تو اگر جان طلبی خوش باشد
اندیشهٔ جان برائے جانان نکنم

۲۷۴

بے چشم تو یاد نرگس تر نکنم
بی لعل تو آرزوئے کوثر نکنم
گر خضر بمن بے تو دہد آبحیات
کافر باشم که بے تو لب تر نکنم

۲۷۷

زآمیزش جان و تن توئی مقصودم
وز مُردن و زیستن توئی مقصودم
تو دیر زی که من برفتم ز میان
گر من گویم زمن توئی مقصودم

از جمله درد ہائے بے درمانم
وز جمله سوز داغ بے پایانم
سوزنده تر است که چون دم چشم
در چشم منی و دیدنت نتوانم

۲۷۹

شمعم که بپرده نهان فرو می گریم
می خندم و هر زمان فرو می گریم
چون هیچکس از گریهٔ من آگه نیست
خوش خوش بمیان جان فرو می گریم

۲۸۰

تا چند بگرد سر ایمان گردم
وقتست که از کرده پشیمان گردم
خالم ز کلیسا و آبم ز شراب
کافرتر از آنم که مسلمان گردم

۲۸۱

هر چند که دل بوصل شادان کردیم
دیدیم که خاطرت پریشان کردیم
خوش باش که ما خوی بهجران کردیم
بر خود دشوار و بر تو آسان کردیم

۲۸۲

یادت کنم ار شاد و گر غمگینم
نامت برم ار خیزم اگر بنشینم
با عشق تو خو کرده ام ایدوست چنانک
در هر چه نظر کنم ترا می بینم

۲۸۳

هر چند گهی ز عشق بیگانه شویم
با عافیت آشنا و هم خانه شویم
ناگاه پری رخی بمن برگذرد
برگردیم از آن حدیث و دیوانه شویم

۲۸۴

در مصطبه ها دُرد کشان ما باشیم
بدنامی ها را نام و نشان ما باشیم
از بد ترانی که تو شان می بینی
چون نیک به بینی بدشان ما باشیم

۲۸۵

اندر طلب یار چو پروانه شدم
اول قدم از وجود بیگانه شدم
او علم نمی شنید لب بر بستم
او عقل نمی خرید دیوانه شدم

۲۸۶

اندوه تو از دل حزین می دزدم
نامت ز زبان آن و این می زدم
می نالم و قفل بر دهان می فگنم
می گریم و خون در آستین می زدم

۲۸۷

غمناکم و از در تو با غم نروم
جز شاد و امیدوار و خرم نروم
از درگه همچو تو کریمی هرگز
نومید کسی نرفت و من هم نروم

۲۸۸

ببریده ز من نگار همخانگیم
بدریده ز من لباس فرزانگیم
مجنون بنصیحت و لم سے آید
بنگر بکجا رسیده دیوانگیم

۲۸۹

از عشق تو اے نگار اندر نارم
می سوزم و می سازم و دم بر نارم
تا دست بگردن تو اندر نارم
آغشته بخون چو دانه اندر نارم

۲۹۰

ما طی بساط ملک هستی کردیم
بی نقص خودی خدا پرستی کردیم
بر ماے وصل نیک می پیوندند
تف بر رخ که زر دستی کردیم

۲۹۱

گر خلق چنانکه من منم دانندم
همچون سگ از در بدر رانندم
ورزانکه درون برون بگردانندم
مستوجب آنم که بسوزانندم

۲۹۲

یارب ز گناه زشت خود منفعلم
وز قول بد و فعل بد خود خجلم
فیضی بدلم ز عالم قدس رسان
تا محو شود خیال باطل ز دلم

۲۹۳

هرگز نبود شکست کس مقصودم
آزرده نشد ز من ولی تا بودم
صد شکر که چشم عیب بینم کور است
شادم که حسود نیستم محسودم

۲۹۴

از بیم رقیب طوف کویت نکنم
وز طعنهٔ خلق گفتگویت نکنم
لب بندم و از پای نشینم اما
این نتوانم که آرزویت نکنم

۲۹۵

چون دائره ما ز پوست پوشان تو ایم
در سلسلهٔ حلقه بگوشان تو ایم
گر بنوازی ز جان خروشان تو ایم
ور ننوازی هم خموشان تو ایم

۲۹۶

هرچند بصورت از تو دور افتادم
زنهار مبر ظن که شدی از یادم
در کوی وفای تو اگر خاک شوم
زانجا نتواند که رباید بادم

۲۹۷

یک جو ز ایام نداریم و خوشیم
گر چاشت بود شام نداریم و خوشیم
چون پخته بما می رسد از عالم غیب
از کس طمع خام نداریم و خوشیم

۲۹۸

چون خود بود چوب سپید آوردم
روی سیه و موی سپید آوردم
تو خود گفتی که نا امیدی کفر است
بر قول تو رفتم و امید آوردم

۲۹۹

گر پاره کنی مرا ز سر تا بقدم
موجود شدم ز عشق تو من ز عدم
جانی دارم ز عشق تو کرده رقم
خواهیش بشادی کش خواهیش بغم

۳۰۰

بی روی تو رای استقامت نکنم
کس را بهوای تو ملامت نکنم
در جستن وصل تو اقامت نکنم
از عشق تو توبه تا قیامت نکنم

۳۰۱

ما جز بغم عشق تو در نفرازیم
تا سر داریم در غمت در بازیم
گر تو سر یابی سر و سامان داری
ما ایم و سری در قدمت اندازیم

۳۰۲

در کوی تو سر در سر خنجر بنهیم
چون مهره جان عشق تو در بر بنهیم
نا مردم اگر عشق تو از دل بکنیم
سودای تو کافرم گر از سر بنهیم

۳۰۳

من لایقِ عشق و دردِ عشقِ تو نیم
زان سان که همی نبردِ عشقِ تو نیم
چون آتشِ عشقِ تو آرد شعله
من دانم و من که مردِ عشقِ تو نیم

۳۰۴

عشقِ تو ز خاص و عام پنهان چکنم
دردے که ز حد گذشت درمان چکنم
خواہم که دلم بدیگرے میل کند
من خواہم و دل نخواہد این را چکنم

۳۰۵

دارم ز خدا خواہشِ جنّاتِ نعیم
زاہد بہ ثواب و من بہ امیدِ عظیم
من دست تہی میروم او تحفہ بدست
تا زین دو کدام خوش کند طبعِ کریم

۳۰۶

ما در رہِ سودائے تو منزل کردیم
سوزیست مرا که آتش بہ دل کردیم
در شہر مرا میانِ چشم میخوانند
نیکونامی ز عشق ما حاصل کردیم

۳۰۷

جہدے بکنم که دل ز جہان برگیرم
راہِ سرِ کوئے دلستان گیرم
چون پردہ میانِ دل و دلدار منم
برخیزم و خود را ز میان برگیرم

۳۰۸

سرمایۂ غم ز دست آسان ندہم
دل برکنم از دوست که تا جان ندہم
از دوست که یادگار دردے دارم
آن درد بصد ہزار درمان ندہم

(ن)

۳۰۹

یارب ز کمالِ لطف خاصم گردان
واقف بحقایقِ خواصم گردان
از عقلِ جفا کار دل افگار شدم
دیوانهٔ خود کن و خلاصم گردان

۳۱۰

یارب تو مرا بیارِ دمساز رسان
آوازهٔ دردِ من بهم آواز رسان
آنکس که من از فراقِ او غمگین ام
او را بمن و مرا باو باز رسان

۳۱۱

فریاد ز سنگ روئے و رنگی شان
وز چشمِ سیاه و صورتِ زنگی شان
از اولِ شب تا بدمِ آخرِ شب
اینها همه در رقص و منم چنگی شان

۳۱۲

بختے نه که با دوست در آمیزم من
صبرے نه که از عشق به پرهیزم من
دستے نه که با قضا در آویزم من
پائے نه که از زمانه بگریزم من

۳۱۳

اے ناله گرت قوتِ اظهارے کن
وان غافلِ مست را خبرداری کن
اے دستِ محبت و ولایت بدر آ
وے باطنِ شرعِ مصطفیٰ کاری کن

۳۱۴

افتاده بهم بگوشهٔ بیتِ حزن
غمهائے جهان مونسِ غمخانهٔ من
یارب تو بفضلِ خویش فرزندان مرا
بخشائے بروحِ حضرتِ اویس قرن

۳۱۵

یارب ز قناعتم توانگر گردان
وز نورِ یقین دلم منوّر گردان
احوال من سوختهٔ سرگردان
بے منّتِ مخلوق میسّر گردان

۳۱۶

رویت دریائے حسن و لعلت مرجان
زُلفت عنبر صدف دہان و دُر دندان
ابرو کشتی و چینِ پیشانی موج
گرداب بلا غبغب و چشمت طوفان

۳۱۷

تا لعلِ تو دل فروز خواہد بودن
کارم ہمہ آہ و سوز خواہد بودن
گفتی کہ بخانۂ تو آیم روزے
آں روز کدام روز خواہد بودن

۳۱۸

جان است و زبان است زبان دشمنِ جان
گر جانت بکار است نگہدار زبان
شیریں سخنی بگفت شاہ سخنان
سر برگِ درخت است زبان باد خزان

۳۱۹

ہستی بصفاتی کہ در او بود نہان
دارد سریان در ہمہ اعیانِ جہان
ہر وصف ز عینے کہ بود قابلِ آں
بر قدرِ قبول عین گشت است عیان

۳۲۰

شوریدہ دلے و قصّہ گردون گردون
گریاں چشمے و اشک جیحون جیحون
کاہیدہ تنے و شعلہ خرمن خرمن
ہر شعلہ ز کوہ قاف افزون افزون

۳۲۱

رخسار تو بے نقاب دیدن نتوان
دیدار تو بے حجاب دیدن نتوان
مادام کہ در کمال اشراق بود
سرچشمۂ آفتاب دیدن نتوان

۳۲۲

در درگہ ما دوستی یک دلہ کن
ہر چیز کہ غیر ماست آنرا یلہ کن
یک صبح باخلاص بیا بر در ما
گر کار تو نا ید آنگہ گلہ کن

۳۲۳

فریاد ز دست فلک پیر دُبن
کاندر بر من نہ نو بہشت و نہ کہن
با این ہمہ نیز شکر می باید کرد
گر زین بترم کند کہ گوید کہ مکن

۳۲۴

بحریست وجود جاودان موج زنان
زان بحر ندیدہ غیر موج اہل جہان
از باطن بحر موج بین گشتہ عیان
بر ظاہر بحر و بحر در موج نہان

۳۲۵

با گلرخ خویش گفتم اے غنچہ دہان
ہر لحظہ مپوش چہرہ چون عشوہ دہان
زد خندہ کہ من بعکس خوبان جہان
در پردہ عیان باشم و بے پردہ نہان

۳۲۶

زد شعلہ بدل آتش پنہانی من
زانداز گذشت محنت جانی من
معذورم اگر سخن پریشان افتاد
معلوم شود مگر پریشانی من

۳۲۷

بنگر بجهان سرِّ الٰهی پنهان
چون آبحیات در سیاهی پنهان
پیدا آمد ز بحر ماهی انبوه
شد بحر ز انبوهیِ ماهی پنهان

۳۲۸

چون حق بتفاصیل شئون گشت عیان
مشهود شد این عالم پر سود و زیان
گر باز روند عالم و عالمیان
با رتبهٔ اجمالِ حق آیند نهان

۳۲۹

ای در همه شأن ذاتِ تو پاک از همه شین
نه در حقِ تو کیف توان گفت نه این
از روی تعقّل همه غیر اند صفات
با ذاتِ تو وز روی تحقّق همه عین

۳۳۰

دنیا گذران محنتِ دنیا گذران
نی بر پدران ماند و نی بر پسران
تا بتوانی عمر بطاعت گذران
بنگر که فلک چه می کند با دگران

۳۳۱

گر سقف سپهر گردد آئینه چنین
ور تختهٔ فولاد شود روی زمین
از روزیِ تو کم نشود دان بیقین
ای دل که چنین است چنین

۳۳۲

درویشی کن قصدِ درِ شاه مکن
وز دامن فقر دست کوتاه مکن
اندر دهنِ مار شو و مال مجوی
در چاه نشین و طلبِ جاه مکن

۳۳۳

اے زلفِ مسلسلت بلائے دلِ من
وے لعلِ لبت گرہ کشائے دلِ من
من دل ندہم بلے ورائے دلِ تو
تو دل ندہی اگر ورائے دلِ من

۳۳۴

بر گوشِ دلم ز غیب آواز رسان
مرغِ دلِ خستہ را بپرواز رسان
یا رب کہ دوستیِ مروانِ رہت
ایں گم شدہ مرا بمن باز رسان

۳۳۵

اے خالقِ ذوالجلال حقِ رحمان
سازندہ کارہائے بے سامانا
خصمانِ مرا مطیعِ من می گرداں
بیرحماں را رحیمِ من می گرداں

۳۳۶

اے چشمِ من از دیدنِ رویت روشن
از دیدنِ رویت شدہ خرم دلِ من
رویت شدہ گلِ خرم و خنداں گشتہ
روشن مہِ من گشتہ ز رویت دلِ من

۳۳۷

در راہِ یگانگی نہ کفر است نہ دیں
یک گام ز خود بروں شو و راہ ببیں
اے جانِ جہاں تو راہِ اسلام گزیں
با مارِ سیہ نشیں و با خود منشیں

۳۳۸

شد دیدہ بعشق رہنمونِ دلِ من
تا کردہ پُر از غصہ درونِ دلِ من
زنہار دلم اگر نماند روزے
از دیدہ طلب کنند خونِ دلِ من

۳۳۹

از راحت دل غبار کثرت رُفتن
به زانکه بهرزه دُرِ وحدت سُفتن
مغرور سخن مشو که توحیدِ خدا
واحد دیدن بود نه واحد گفتن

۳۴۰

دارم المی ز درد چندان چندان
با گریه توان گفت نه خندان خندان
دُرّ و گهرم جمله بتاراج برفت
وان دُرّ و گهر چه بود دندان دندان

۳۴۱

ای آنکه تراست عار از دیدنِ من
حیرت باشد بجای جان در تنِ من
آن دست نگار بسته خواهم که کشی
با خون هزار کشته در گردنِ من

۳۴۲

یارب نظری بر من سرگردان کن
لطفی بمنِ دل شده حیران کن
با من مکن آنچه من سزای آنم
آنچه از کرم و لطفِ تو آید آن کن

۳۴۳

سهل ست مرا بر سرِ خنجر بودن
یا بهرِ مرادِ خویش بی سر بودن
تو آمده که کافری را بکشی
غازی چو توئی خوش ست کافر بودن

۳۴۴

در راهِ خدا حجاب شد یکسو زن
رو جمله کارِ خویش را یکسو زن
درمانده نفس خویش گشتی و مرا
یکسو غمِ مال و دختر و یکسو زن

۳۴۵

ای غم گذری بکوی بدنامان کن
فکرِ من سرگشتهٔ بی سامان کن
زان ساغرِ لبریز که پر می ز غمست
یک جرعه بکارِ بی سرانجامان کن

۳۴۶

ای شمع چو ابر گریه و زاری کن
وی آه جگرسوز سیه داری کن
چون بهرهٔ وصل او نداری ای دل
دندان بجگر نه جگر خاری کن

۳۴۷

خواهی که کسی شوی ز هستی کم کن
ناخورده شراب وصل مستی کم کن
با زلفِ بتان دراز دستی کم کن
بت را چه گنه تو بت پرستی کم کن

۳۴۸

رفتم بطبیب و گفتم از دردِ نهان
گفتا که ز غیرِ دوست بربند زبان
گفتم که غذا؟ گفت همین خونِ جگر
گفتم ز چه پرهیز؟ گفت از هر دو جهان

۳۴۹

آن دوست که هست عشقِ او دشمنِ جان
بر باد همی دهد غمش خرمنِ جان
من در طلبش در بدر و کوی بکوی
او در دلِ و دست کرده در گردنِ جان

۳۵۰

ای عشقِ تو مایهٔ جنونِ دلِ من
حسنِ رخِ تو ریخته خونِ دلِ من
من دانم و دل که در وصالت چونم
کس را چه خبر ز اندرونِ دلِ من

۳۵۱

بگریختم از عشق تو اے سیمیں تن
باشد کہ ز غم باز رہم مسکین من
عشق آمد و از نیم رہم باز آورد
مانندۂ خونیاں رسن در گردن من

۳۵۲

عشق آں صفتی نیست کہ بتواں گفتن
وین دُر بسر الماس نشاید سُفتن
سوداست کہ میزنیم واللہ کہ عشق
بکر آمد و بکر ہم نخواہد رفتن

۳۵۳

بارا نہ بود دمے کہ کار آید ازو
جز نالہ کہ دمے ہزار آید ازو
چنداں گریم کہ کوچہا گل گردد
نے روید و نالہائے زار آید ازو

۳۵۴

شبہائے دراز اے دریغا بے تو
در دست و فراق اے دریغا بے تو
تو خفتہ بناز اے دریغا بے تو
من در تب و تاب اے دریغا بے تو

۳۵۵

سودائے سر بے سروساماں یک سو
بے مہری چرخ دور گرداں یک سو
اندیشۂ خاطر پریشاں یک سو
اینہا ہمہ یک سو غم جاناں یک سو

۳۵۶

اے دل چو فراق یار دیدی خوں شو
وے دیدہ موافقت بکن جیحوں شو
اے جاں تو عزیز تر نۂ از یارم
بے یار نخواہمت ز تن بیروں شو

۳۵۷

اے آمدہ کارِ من بجان از غمِ تو
تنگ آمدہ بر دلم جہان از غمِ تو
ہان اے دل و دیدہ تا بسر بر نکنم
خاکِ ہمہ دشتِ خاوران از غمِ تو

۳۵۸

ہان یاران ہوے ہا جوان مردان ہو
مردی کنی و نگہداری سرِ کو
گر تیرِ جہان رسد کہ بشگافد ہو
باید کہ زیک دگر نگردانی رو

۳۵۹

عشق است کہ شیر نر زبون آید ازو
از ہر چہ گمان بری فزون آید ازو
گر دشمنی کند گہ مہر افزاید
گر دوستی گہ بوئے خون آید ازو

۳۶۰

دورم اگر از سعادتِ خدمتِ تو
پیوستہ دلست آئینۂ طلعتِ تو
از گرمیٔ آفتابِ ہجرم چہ غم ست
دارم چو پناہ سایۂ دولتِ تو

۳۶۱

اے نالۂ پیرِ خانقاہ از غمِ تو
وے گریۂ طفلِ بیگناہ از غمِ تو
افغان و خروس صبحگاہ از غمِ تو
آہ از غمِ تو ہزار آہ از غمِ تو

۳۶۲

اے آئینہ را دادہ جلا صورتِ تو
یک آئینہ کس ندیدہ بے صورتِ تو
نے نے کہ ز لطف در ہمہ آئینہ ہا
خود آمدہ بہ دیدنِ صورتِ تو

۳٦۳

درد دلِ من دواش میدانی تو
سوزِ دلِ من سزاش میدانی تو
من غرقِ گنہ پردۂ عصیاں در پیش
پنہاں چہ کنم کہ فاش میدانی تو

۳٦۴

من می شنوم کہ می ببخشائے تو
ہر جا کہ شکستہ ایست آنجائے تو
ما جملہ شکستگانِ درگاہِ توئیم
در حالِ شکستگاں چہ فرمائے تو

۳٦۵

اے سبزیِ سبزۂ بہاراں از تو
وے سرخیِ روئے گلعذاراں از تو
آہِ دل و اشکِ بیقراراں از تو
فریاد کہ باد از تو و باراں از تو

۳٦٦

اے پیر و جوانِ بہر شاد از غم تو
فارغ دلِ ہیچکس مباد از غم تو
سرگردانم چو گرد باد از غم تو
سرگردانم چو گرد باد از غم تو

۳٦٧

اے شعلۂ طور طور پُر نور از تو
وے مست ہنیم جرعۂ منصور از تو
ہر شئے جہاں جہاں نشور از تو
من از تو مست از تو و مخمور از تو

۳٦٨

اے کعبہ پرست چیست کینِ من و تو
صاحب نظرند خوردہ بینِ من و تو
گر بر سنجند کفر و دینِ من و تو
دانند نہایتِ یقینِ من و تو

۳۶۹

از دیدهٔ سنگ خون چکاند غم تو
بیگانه و آشنا ندانند غم تو
دردی خورم و غمت همی نوش کنم
تا آنکه بکس دگر نماند غم تو

۳۷۰

ابر از دهقان که ژاله می روید از و
دشت از مجنون که لاله می روید از و
خلد از صوفی و حور عین از زاهد
از ما دلکے که ناله می روید از و

۳۷۱

جان و دل من فدائے خاک در تو
گر فرمائے بدیده آیم بر تو
وصلت گوید که تو نداری سر ما
بے سر بادا هر آنکه ندارد سر تو

۳۷۲

اے در دل من اصل تمنا همه تو
وے در سر من مایهٔ سودا همه تو
هر چند بروزگار در مے نگرم
امروز همه توئی و فردا همه تو

۳۷۳

اے شمع دلم قامت سنجیدهٔ تو
وصل تو حیات این ستمدیدهٔ تو
چون آئینه پر شد دلم از عکس رخت
سوییت نگرم ولیک از دیدهٔ تو

۳۷۴

زلفش بکشی شب دراز آید از و
ور بگذاری چنگل باز آید از و
ور پیچ و خمش زیک دگر باز کنی
عالم عالم مشک فراز آید از و

۳۷۵

من کیستم آتش بدل افروختهٔ
بر خرمن عشق چشم خود دوختهٔ
در راهِ وفا چو سنگ و آتش گردم
شاید که رسم بصحبتِ سوختهٔ

۳۷۶

ای چشمِ تو چشم چشمهٔ چشم همه
بی چشمِ تو نور نیست در چشمِ همه
چشمِ همه را نظر بسوی تو بود
از چشمِ تو چشمهاست در چشمِ همه

۳۷۷

هجرانِ تو را چو گرم شد هنگامه
بر آتشِ من قطره فشان از خامه
من رفتم و مرغِ روحِ من پیشِ تو ماند
تا همچو کبوتر از تو آرد نامه

۳۷۸

دارم صنمی چهره برافروختهٔ
با جور و جفا و ستم آموختهٔ
او عاشقِ دیگری و من عاشقِ او
پروانه صفت سوختهٔ سوختهٔ

۳۷۹

در گفتنِ ذکرِ حق زبان از همه به
طاعت که بشب کنی نهان از همه به
خواهی که ز پُلِ صراط آسان گذری
نان ده بجهانیان که نان از همه به

۳۸۰

چشمم که سرشکِ لاله گون آورده
وز هر مژه قطره‌های خون آورده
نی نی بنظاره‌ات دلِ خون شده ام
از روزنِ سینه سر برون آورده

۳۸۱

اینک سر کوئے دوست اینک سر را
گر تو نزدی روندگان را چه گناه
جامه چه کنی کبود و نیلی و سیاه
دل صاف کن و قبا همین پوش کلاه

۳۸۲

دنیا طلبان ز حرص مستند همه
موسیٰ کش و فرعون پرستند همه
هر عهد که با خدائے بستند همه
از دوستیٔ حرص شکستند همه

۳۸۳

با درویشان نشسته در تنگ دره
گه قرص جوئے خوریم گه پشت بره
پیران کهن دانند و میران سره
هر کس که بیابد نکند جان نبره

۳۸۴

اے روئے تو مهر عالم آرائے همه
وصل تو شب و روز تمنائے همه
گر با دگران به ز منی وائے به من
ور با همه کس همچو منی وائے همه

۳۸۵

من کیستم از خویش بتنگ آمده
دیوانهٔ با خود به جنگ آمده
دوشینه بکوئے دوست از غم گشته
نالیدن پائے دل بتنگ آمده

۳۸۶

اے نیک نکرده و بدیها کرده
وآنگاه به لطف حق تولا کرده
بر بخشد کرمش تو که هرگز نبود
ناکرده چه کرده کرده چون ناکرده

۳۸۷

جز وصلِ تو دل بہر چہ بستم توبہ
بے یادِ تو ہر جا کہ نشستم توبہ
در حضرتِ تو توبہ شکستم صد بار
زیں توبہ کہ صد بار شکستم توبہ

۳۸۸

معمورۂ دل بعلم آراستہ بہ
معمورۂ جاں ز کینہ پیراستہ بہ
از ہستیِ خود ہر چہ تواں کاستہ بہ
ہر چیز کہ زغیر تست ناخواستہ بہ

(ی)

۳۸۹

پاکی و منزہی و بے ہمتائی
کس را نبود ملک بایں زیبائی
خلقاں ہمہ خفتہ اند خود آگاہی
یارب تو در لطف بما بکشائی

۳۹۰

اے خالق ذوالجلال الٰہی بخدای
تا چند روم دربدر و جای بجای
یا خانۂ امیدِ مرا در بربند
یا قفلِ مہماتِ مرا در بکشائی

۳۹۱

یا سرکشیِ عدو را سر کوبی
یا خار و خسے زمانہ را جاروبی
بگرفت ظلم ازیں خبیساں یارب
حشری نشری قیامتی آشوبی

۳۹۲

در کوئے خودم مسکن و ماوا دادی
در بزمِ وصالِ خود مرا جا دادی
القصہ بصد کرشمہ و ناز مرا
عاشق کردی و سر بصحرا دادی

۳۹۳

اے شاہِ ولایت دو عالم مددی
بر عجز و پریشانیٔ حالم مددی
اے شیرِ خدا زود بفریادم رس
جز حضرتِ تو پیشِ کہ نالم مددی

۳۹۴

با گردنِ روزگار را زنجیرے
با سرکشیٔ زمانہ را تدبیرے
این زاغ وشان بسی پریدند بلند
سنگی چوبی گرزی تفنگی تیرے

۳۹۵

نآزار دلیرا کہ تو جانش باشی
معشوقۂ پیدا و نہانش باشی
زان می ترسم کہ از دل آزاریِ تو
دل خون شود و تو در میانش باشی

۳۹۶

اے شیرِ خدا امیرِ حیدر فتحے
وے قلعہ کشائے بابِ خیبر فتحے
درہائے امید بر رخم بستہ شده
اے صاحبِ ذوالفقار و قنبر فتحے

۳۹۷

اے آنکہ تو دردِ دردمنداں دانی
درمان و علاجِ مستمنداں دانی
حالِ دلِ خویش را چہ گویم با تو
ناگفتہ تو صد ہزار چنداں دانی

۳۹۸

آنی کہ تو حالِ خستہ حالاں دانی
احوالِ دلِ شکستہ بالاں دانی
ور خوانمت از سینۂ سوزاں شنوی
ور دم نزنم زبانِ لالاں دانی

۳۹۹

گر در یمنی چه با منی پیش منی
گر پیش منی چه بی منی در یمنی
من با تو چنانم ای نگار یمنی
خود در غلطم که من توام یا تو منی

۴۰۰

یارب در خلق تکیه گاهم نکنی
محتاج گدا و پادشاهم نکنی
موی سیهم سفید کردی بکرم
با موی سفید رو سیاهم نکنی

۴۰۱

خفاکه اگر چو مرغ پر داشتمی
روزی ز تو صد بار خبر داشتمی
این واقعه ام اگر نبودی در پیش
کی دیده ز دیدار تو بر داشتمی

۴۰۲

دردی داریم و سینهٔ بریانی
عشقی چه عشقی عشق عالم سوزی
عشقی داریم و دیدهٔ گریانی
دردی چه دردی دردی بی درمانی

۴۰۳

عالم بود ارنه ز عبرت عاری
نهری جاری بطور های طاری
وندر همه طورهای نهر جاری
سریست حقیقة الحقایق ساری

۴۰۴

تحقیق معانی ز عبارات مجوی
بی رفع قیود و اعتبارات مجوی
خواهی یابی ز علت جهل شفا
قانون نجات از اشارات مجوی

۴۰۵

هستی که ظهور می کند در همه شے
خواهی که بری به حال با همه پی
رو بر سر می حباب را بین که چسان
می وهی بود اندر وی و وی می وی

۴۰۶

گر شهره شوی بشهر شر الناسی
ور خانه نشینی همگی وسواسی
به زان نبود که همچو خضر و الیاس
کس نشناسد ترا تو کس نشناسی

۴۰۷

دنیا، دنی پر هوس را چه کنی
آلوده هر ناکس و کس را چه کنی
آن یار طلب کن که ترا باشد و بس
معشوقهٔ صد هزار کس را چه کنی

۴۰۸

خواهی چو خلیل کعبه بنیاد کنی
وآن را بنماز و طاعت آباد کنی
روزے دو هزار بنده آزاد کنی
به زان نبود که خاطرے شاد کنی

۴۰۹

اے در خم چوگان تو سرها شده گوی
بیرون نه ز فرمان تو دل یک سر موی
ظاهر که بدست ماست آنرا شستیم
باطن که بدست تست آنرا تو بشوی

۴۱۰

غم جمله نصیب چرخ خم بایستے
یا با غم من صبر بهم بایستے
یا مایهٔ غم چو عمر کم بایستے
یا عمر باندازهٔ غم بایستے

۴۱۱

اے خالقِ ذوالجلال ہر جانورے
وے رہبر و رہنمائے ہر بیخبرے
بستم کمرِ امید بر درگہِ تو
بکشائے درے کہ من ندارم خبرے

۴۱۲

اے ذاتِ تو در صفاتِ اعیان ساری
اوصافِ تو در صفاتِ شان متواری
وصفِ تو چو ذاتِ مطلق است ثابت
در ضمنِ مظاہر از تقید عاری

۴۱۳

اے دل اگر آں عارضِ دلجو بینی
ذرات جہاں را ہمہ نیکو بینی
در آئینہ کم نگر کہ خود بین نشوی
خود آئینہ شو تا ہمگی او بینی

۴۱۴

وصّافیِ خود بزعمِ حاسد تا کے
ترویجِ چنیں متاعِ کاسد تا کے
تو معدومی خیالِ ہستی از تو
فاسد باشد خیالِ فاسد تا کے

۴۱۵

تا ترکِ علایق و عوائق نکنی
یک سجدۂ شائستہ لایق نکنی
حقا کہ ز دامِ لات و عزّیٰ نرہی
تا ترکِ خود و جملہ خلایق نکنی

۴۱۶

ہستی کہ عیان نیست وآں در شانی
در شانِ دگر جلوہ کند ہر آنی
ایں نکتہ بجوز کلّ یومٍ فی شان
گر بایدت از کلام حق برہانی

۴۱۷

من کیستم از قید دو عالم فردے
عنقا منشے بلند ہمت مردے
دیوانۂ خودے بیاباں گردے
لبریز تجلئے سراپا دردے

۴۱۸

اے آنکہ بملک خویش پاینده توئی
در دامن شب صبح نماینده توئی
کار من بیچاره قوی بسته شده
بکشای خدایا که کشاینده توئی

۴۱۹

اے از تو بباغ ہر گلے را رنگے
ہر مرغے را ز شوق تو آہنگے
با کوه ز اندوه تو رمزے گفتم
برخاست صدائے ناله از ہر سنگے

۴۲۰

پیوسته تو با دل بوده معذوری
غم هیچ نیازموده معذوری
من بی تو هزار شب بخون در خفتم
تو بی من شبے نبوده معذوری

۴۲۱

از درد تو نیست چشم خالی ز نمی
هر جا که دلیست شد گرفتار غمی
بیماری تو باعث نابودن ماست
اے باعث عمر ما نباشد المی

۴۲۲

از هستی خویش تا پشیمان نشوی
سر حلقهٔ عارفان مستان نشوی
تا در نظر حق نگردی کافر
در نزد همه عاشقان مسلمان نشوی

۴۲۳

درکوی تو می دهند جانی بجوی
جانی بجوی چه کاروانی بجوی
از وصل تو یک جو بجهان می ارزد
زین جنس که ما ایم جهانی بجوی

۴۲۴

گر شانه کش طرهٔ لیلی باشی
گر در سر مجنون همه سودا باشی
گر آئینهٔ جمال یوسف گردی
گر آتش خرمن زلیخا باشی

۴۲۵

ای دل بر دوست تحفه جز جان نبری
دردی چو دهند نام درمان نبری
بی درد ز درد دوست نالان گشتی
خاموش که عرض دردمندان نبری

۴۲۶

ای دیده مرا عاشق یاری کردی
حیران رخ لاله عذاری کردی
کاری کردی که هیچ نتوان گفتن
الله الله چه خوب کاری کردی

۴۲۷

تا نگذری از جمع بفردی نرسی
تا نگذری از خویش بمردی نرسی
تا در ره دوست بی سر و پا نشوی
بی درد بمانی و بدردی نرسی

۴۲۸

عشقم وادی زاهل دردم کردی
از دانش و عقل و هوش فردم کردی
سجاده نشین باوقاری بودم
میخواره و رند کوچه گردم کردی

۴۲۹

ای چرخ بسی لیل و نهار آوردی
گه فصل خزان و گه بهار آوردی
مردان جهان را همه بردی بزمین
نامردان را بروی کار آوردی

۴۳۰

ای آنکه بکنهت نرسد ادراکی
کونین به پیش رحمتت خاشاکی
از روی کرم اگر ببخشی ما را
بخشیده از لطف تو مشتی خاکی

۴۳۱

بی باده سر آن دشت خون آشامی
مردند ز حسرت و غم ناکامی
محنت زدگان وادی شوق ترا
هجران کشد و اجل کشد بدنامی

۴۳۲

دستی نه که از نخل تو چینیم ثمری
چشمی نه که بر خویش بگیریم قدری
پائی نه که در کوی تو یابیم گذری
روئی نه که بر خاک بمالیم سحری

۴۳۳

ای بر سر هر کس از خیال تو بسی
بی یاد تو بر نیاید از دل نفسی
مفروش مرا ببخش آزاد مکن
من خواجه یکی دارم و تو بنده بسی

۴۳۴

اوّل همه جام آشنائی دادی
آخر به ستم زهر جدائی دادی
چون کشته شدم بگفتی این کشته کیست
داد از تو که داد بیوفائی دادی

۴۳۵

ای کاش مرا بنفشت آلانیدی
آتش بزوندی و بنشانیدی
در چشم عزیز من تمک سانیدی
وز دوست جدا شدن نفرمانیدی

۴۳۶

ای دل ز شراب جهل مستی تا کی
وی نیست شونده لاف هستی تا کی
گر غرقهٔ بحر غفلت و آز نهٔ
تر دامنی و هوا پرستی تا کی

۴۳۷

ای در خم چوگان تو دل همچون گوی
بیرون ز فرمان تو دل همچون گوی
ظاهر که بدست ماست هستیم تمام
باطن که بدست تست آزاد بشوی

۴۳۸

گر صید عدم شوی ز خود رسته شوی
ور در صفت خویش روی بسته شوی
می دان که وجود تو حجاب ره تست
با خود منشین که هر زمان خسته شوی

۴۳۹

ای دل تا مصیبت افزا گردی
ای خون شده در دریا گردی
انداختیم در بدر و کوی بکوی
رسوا کردی مرا تو رسوا گردی

۴۴۰

تا بتوانی بکش بجان بار دلی
می کوش که تا شود ترا یار دلی
آزار دلی مجوی که ناگاه کنی
کار دو جهان در سر آزار دلی

۴۴۱

دنیا راہے بہشت منزل گاہے
این ہر دو بنزد اہل معنی کاہے
گر عاشق صادقی زہر دو بگذر
تا دوست ترا بخود نماید راہے

۴۴۲

در مدرسہ گرچہ دانش اندوز شوی
وز گرمی بحث مجلس افروز شوی
در مکتب عشق با ہمہ دانائی
سرگشتہ چو طفلان نو آموز شوی

۴۴۳

گفتم کہ کرائی تو بدیں زیبائی
گفتا خود را کہ من خودم یکتائی
ہم عشقم و ہم عاشق و ہم معشوقم
ہم آئینہ ہم جمال ہم بینائی

صحت نامہ نمبر رباعیات مطابق ترجمہ کتاب ہذا

رباعی نمبر سابقہ	رباعی نمبر موجودہ
۲	خارج — اس دفعہ نئی رباعی ہے جسکا ترجمہ نہیں ہوا ہے
	۱۶ نئی رباعی لکھی گئی
۱۶	۱۷
تا ۴۰	تا ۴۱
۴۱	
	۱۰۶ نئی رباعی
۱۰۶	۱۰۷
تا ۱۲۳	تا ۱۲۴
	۱۲۵ نئی رباعی
۱۲۴	۱۲۶
تا ۱۷۷	تا ۱۷۹
	۱۸۰ نئی رباعی
۱۷۸	۱۸۱
تا ۱۸۳	تا ۱۸۶
۱۸۴	۱۸۷ نئی رباعی
تا ۱۸۸	تا ۱۹۲
	۱۹۳ نئی رباعی
۱۸۹	۱۹۴
	۱۹۵ نئی رباعی
۱۹۰	۱۹۶
تا ۱۹۵	تا ۲۰۱
	۲۰۲-۲۰۳ نئی رباعی
۱۹۶	۲۰۴
تا ۲۰۷	تا ۲۱۵
	۲۱۶ نئی رباعی
۲۰۸	۲۱۷
تا ۲۱۹	تا ۲۲۸
	۲۲۹-۲۳۰ نئی رباعیات
۲۳۰	۲۳۱
تا ۲۴۹	تا ۲۶۰
	۲۶۱ نئی رباعی
۲۵۰	۲۶۲
۲۸۵	۲۹۷
	۲۹۸ نئی رباعی
۲۸۶	۲۹۹
تا ۲۹۱	تا ۳۰۴
	۳۰۵ نئی رباعی
۲۹۲	۳۰۶
تا ۴۲۸	تا ۴۴۲
	۴۴۳ نئی رباعی

نوٹ:- جو نمبر اوپر درج نہیں ہوئے وہ سابقہ رباعیات کے نمبروں کے مطابق ہیں۔

مثنوی زہرِ عشق مرزا شوق لکھنوی کی
مشہور و معروف مثنوی .. .. ۳ / ..
اُردوئے معلّٰی ہر دو حصہ معہ ضمیمہ مکمل مجموعۂ
رقعات اُردو غالب .. .. .. عا /
حکیم نباتات فارسی ڈرامہ شمولہ امتحان منشی ۴ /
شکوہ ہند مولانا حالی کی مشہور و معروف نظم ۲ /
چُپ کی داد مولانا حالی کی " " " " ۳ /
مسدس حالی .. .. ۸ /
لمعات اوج حضرت اوج گیاوی کا کلام ۶ /
خلاصہ شعر العجم حصہ اوّل ۶ /
خلاصہ شعر العجم حصہ دوم ۶ /
خلاصہ شعر العجم حصہ سوم ۶ /
خلاصہ شعر العجم حصہ چہارم ۴ /
خلاصہ شعر العجم حصہ پنجم ۳ /
دیوان حالی .. .. ۱۲ /

مقدمہ دیوان حالی .. ۱۴ /
طلوعِ اسلام۔ وہ نظم جو ڈاکٹر صاحب نے
انجمن کے اڑتیسویں سالانہ جلسے میں پڑھی ۴ /
پیامِ مشرق درجواب شاعر المانوی
گوئٹے بزبان فارسی مجلد۔ از ڈاکٹر اقبال ۸ /
المامون .. .. .. ۱۸ /
قصائد ذوق .. .. .. ۶ /
شعر العجم حصہ اوّل از مولانا شبلی مرحوم ۳ /
" حصہ دوم " عا /
" حصہ سوم " عا /
" حصہ چہارم " عا /
" حصہ پنجم " عا /
دیوان میر درد شمولہ امتحان آنرزان اُردو ۶ /
ظہیر الاخلاق خلاصہ اخلاق جلالی ۱۲ /
الفاروق از مولانا شبلی نعمانی ۸ /

ترجمہ و شرح رباعیات ابو سعید ابو الخیر از مولوی عباد اللہ صاحب اختر و مولوی

سید اولاد حسین شادان بلگرامی ۶ر

مطالب الغالب یعنی دیوان غالب اردو کی جدید ترین بہترین شرح از مولانا سہا .. .. عاکر

عقد اللآلی شرح اخلاق جلالی۔ از مولوی محمد الدین صاحب مختار پروفیسر اورینٹل کالج .. .. عمر

سرگذشت الفاظ۔ از مولوی احمد الدین صاحب بی اے۔ الفاظ کی کہانی انکی اپنی زبانی

مترادفات اور مطالعہ الفاظ پر محققانہ بحث۔ قیمت فی جلد .. .. عاکر

پرشین کمپوزیشن۔ از پروفیسر علم الدین صاحب ایم اے۔ فارسی ترجمہ اور مضمون نویسی

کے لئے بہت مفید ہے۔ قیمت .. .. عمر

مضامین فارسی ۵۲ مختلف مضامین بزبان فارسی ان میں سے اکثر وہ مضامین

ہیں جو امتحان منشی فاضل میں آچکے ہیں طلبا کے لئے ازبس مفید ہے قیمت ۱۲ر

ترجمہ غزلیات نظیری۔ از پروفیسر عنایت اللہ .. .. ۔۔۔ہے

الملتمس

شیخ مبارک علی تاجر کتب اندرون لوہاری دروازہ

لاہور